

בענין טלטול בשבת

למען זיכוי רבים אני מבקש מצור ישראל לב טהור ושכל ישר ע"מ למצוא דרך אל לבם של בני ישראל יראי דבר ה'. הוצאה מרשות לרשות היא אחת מל"ט מלאכות אסורות בשבת מן התורה (משנה שבת, פרק ז', משנה ב') ולפיכך כל המוציא מרשות לרשות בודון חייב כרת, בהתראה ועדים סקילה, ובשגגה חטאת. איזו היא רשות הרבים שמדובר בה ושבה אסור לטלטל ד' אמות? "מדברות, ויערים, ושווקים, ודרכים המפולשין להן, ובלבד שיהא רוחב הדרך שש עשרה אמה, ולא תהיה עליו תקרה" (משנה תורה, הל' שבת פ"ד הל' א, ע"פ ברייתא, שבת, ו.). לכן, כואב לי כאב רב בראותי בכל שבת שהמונים מציבור שומרי מצוות נכשלים באיסור הזה.

כדי לבאר ענין הזה צריכים לעיין בנקודות הבאות:
א' הגדרת רשות הרבים כמקום שבכל יום עוברים בו שישים ריבוא.
ב' לערב במקום שאינו מוקף במחיצות אלא בצורות הפתח בלבד.
ג' גוי או יהודי שאינו מודה בעירוב אוסר לאחרים לטלטל.

ענין שישים ריבוא

לפי הגדרה הנ"ל בכל עיר ועיר ורוב היישובים ישנה רשות הרבים ולכן אין אפשרות לערב במקומות האלו. המערבי עירוב סומכים על דעה האומרת שרשות הרבים הינו מקום מפולש עם שערים מכוונים זה כנגד זה שס' ריבוא עוברים בו כל יום.

הדעה הזו אינה מוזכרת בכל ספרות חז"ל (תלמוד בבלי, ירושלמי, תוספתא, מכילתא, ספרא, ספרי) שו"ע או"ח סימן שמ"ה, סעיף ז' מזכיר דעה זו כמו יש אומרים, וכידוע סתם וי"א, הלכה כסתם (ראה משנה ברורה וביאור הלכה שם). רק מקצת הפוסקים סומכים על דעה זו לכתחילה ורוב הפוסקים לא מקבלים אותה (רי"ף, רמב"ם, רשב"א, רמב"ן, ר"ן, ריב"ש, רמ"א, גר"א, ערוך השולחן, משנה ברורה) הגדרה זו נלמדה דרך סברה ממלאכת המשכן. אם כן, אפשר ללמוד גם שרשות הרבים הוא מקום שעוברים בו כל יום 600000 יוצאי הצבא בלא נשים וטף. בגמרא (שבת צ"ו:) חכמים הגדירו את ההוצאה כמלאכה גרוע ונזקקו ללימוד מיוחד מן המקרא (שמות ל"ו, ו') כדי ללמוד על מלאכת הוצאה ועל העברה להבדיל משאר המלאכות שנלמדו ממלאכת המשכן בלבד (ראה שו"ת ריב"ש תשובה ס' ת"ו; גם חידושי רמב"ן על עירובין נ"ט.). לכן, קשה למי שרוצה ללמוד על רשות הרבים מסברה ממלאכת המשכן בלי ראייה מפורשת מדברי חז"ל.

גם במקרא ישנן קושיות לדעה הזו.

א' ירמיה הנביא (ירמיה י"ז, י"ט-כ"ז) מוכיח תושבי ירושלים על חילול שבת ע"י טלטול וגם תולה, בין היתר, חורבן בעבריה זו (ברור שמדובר על חילול שבת מין התורה) כאשר ירושלים התפרסה על עיר דוד ועיר העתיקה, דלת תושבים (ראה ירמיה נ"ב, כ"ח-ל'; מלכים ב' כ"ד, י"ד-ט"ז). בזמנים ההם, הערים הגדולות ביותר בעולם מנו מסביב 100000 תושבים (ראה יונה ד', י"א; וגם רשב"ם עה"ת בראשית כ"ה, ז').

ב' בספר נחמיה, נחמיה מתלונן על חילול שבת ביהודה ובירושלים ובין שאר העבירות הוא מונה את ההעברה מרשות לרשות (נחמיה, י"ג, ט"ו), וזו רשות הרבים מן התורה מפני שחכמים גזרו על כרמלית בתקופה מאוחרת יותר. בעת ההיא בירושלים היו 3044 אנשי חיל (נחמיה פ' י"א), דהיינו, עם כל בני משפחתם מספר תושבי ירושלים לא עלה על 30000. בכל ארץ ישראל אז לא היו 600000 תושבים כדי שתהיה רשות הרבים לפי שיטה הסוברת שרשות הרבים הינה מקום שכל יום עוברים בו שישים ריבוא. צריך לציין שנחמיה היה אחד ממעבירי תורה שבעל פה (ראה הקדמה למשנה תורה להרמב"ם). אם באמת ניתן להניח שנביא ואיש שכתב ספר בתנ"ך ע"פ רוח הקודש לא ידעו דבר ואנחנו, דור הירוד, כן יודעים?

כידוע חז"ל גזרו לא לתקוע בשופר בראש השנה שחל להיות בשבת וגם לא לטול לולב ביום א' של סוכות שחל להיות בשבת משום חשש שמא יעבירים ארבע אמות ברשות הרבים. דהיינו עקרו שתי מצוות עשה מין התורה משום חשש חילול שבת. כידוע יש כלל גדול בתלמוד שאין גוזרים גזירות אלא במקום שכ"ח (עירובין ס"ג:; ביצה ב.; ועוד מקומות בגמרא) לפי הסברות שרשות הרבים היא מקום שבו עוברים כל יום שישים ריבוא נמצא שחז"ל גזרו גזרות ועקרו מצוות עשה מן התורה בגלל דבר שלא רק שאינו שכ"ח, אלא אינו מצוי כלל, והרי ברור שהוצאה הינה מלאכה השכיחה ביותר משום שחז"ל הקדישו לה יותר מקום מאשר לכל ל"ח מלאכות אחרות ביחד (מחצית מסכת שבת ומסכת עירובין כולה). כיצד? בזמן שחכמים גזרו גזירות האלו באימפריה רומית היו שישים מיליון תושבים וגודלה הייתה מבריטניה עד לבבל. היום באותו השטח חיים יותר ממיליארד בני אדם ומקומות שעוברים בו כל יום שישים ריבוא הם מעטים מאוד. בזמן המשנה העיר היחידה שבה היו כמיליון תושבים הייתה רומא, ויהודים שומרי מצוות לא היו מצויים שם. מספרם של יהודים באימפריה הרומית בתקופה הזאת היה כשישה מיליון, ולכן כדי שיהיו מצויים במקומות שכל יום עוברים בו ס' ריבוא היו צריכים להתגורר בלא יותר מעשרה יישובים באימפריה רומית. ידוע שרק בארץ ישראל, שהייתה תחת שלטון הרומי, היו מאות יישובים יהודיים. היישוב היהודי הגדול ביותר בארץ ישראל הייתה ירושלים וגודלה היתה ממעיני השילוח עד שער המנדלבלאום לעומת ירושלים של ימינו שגודלה מרובה פי כמה וכמה מירושלים מתקופת בית שני. היום בירושלים מתגוררים יותר מ-600000 תושבים ואין בה מקום שבו כל יום עוברים ס' ריבוא. איך יעלה על הדעת שאז היו בה 600000 תושבים, כמו בימינו, ובנוסף לזה בימיהם בנין המגורים הגבוה ביותר היה בן ארבע קומות? לכן, אי אפשר לתאר מצב שבזמן החז"ל היה מקום שכל יום עוברים בו ס' ריבוא, יתירה מזו חכמים קבעו שירושלים אינה רשות הרבים רק משום שדלתותיה ננעלות בלילה (עירובין ו:). ולא הזכירו היעדר ס' ריבוא שעוברים בה כל יום. באותו מאמר עולא מבאר שמחוזא אינה רשות הרבים מאותה סיבה, היינו שדלתותיה ננעלות בלילה ועולא בעצמו אמר שבבבל לא נמצאים ס' ריבוא (ברכות נ"ח.) ומשמע משם שמדובר באוכלוסיה שכוללת גם יהודים וגם גוים, ואנחנו כן מוציאים רשות הרבים בבבל (כגון במחוזא, ראה שבת קכ"ד:). אפילו רבי יוחנן שסובר שכל ארץ ישראל היא רשות היחיד לא אמר זאת משום היעדר ס' ריבוא שעוברים כל יום (גמרא בסוף דוחה את דעתו של רבי יוחנן). יוצא מכך שחכמי תלמוד לא ראו בקיום שישים ריבוא תנאי לרשות הרבים.

הסוברים שרשות הרבים קיימת רק כאשר שערים מכוונים זה כנגד זה אומרים שכן היה במחנה ישראל במדבר וגם זה קשה משום שאין שום ראיה לכך לא מן המקרא ולא מדברי חז"ל.

במסכת נדרים (כ"ד.) משנה מביאה דוגמא של נדר הבאי: "אמר קונם אם לא ראיתי בדרך זו כעולי מצרים". סימן שבזמן החז"ל לא הייתה דרך שבה עוברים שישים ריבוא, כי אחרת לא היו מגדירים נדר כזה כנדר הבאי שלא צריך התרה של חכם או של בית דין כלל.

במסכת תענית (כ"א.) ברייתא נותנת דוגמא לעיר קטנה (כפר עמיקון) המוציאה חמש מאות רגלי ולעיר גדולה (כפר עכו) המוציאה חמש מאות ואלף רגלי (ראה שם בהגות הב"ח ובנוסחת הרי"ף). אילו באמת בארץ ישראל היו ערים של שש מאות אלף תושבים ויותר שני מקומות האלו היו נכנסים לגדר כפרים קטנים ביותר וברייתא לא הייתה מכנה אחת קטנה ואחת גדולה.

חז"ל בעצמם לא עשו עירוב בירושלים. חז"ל לא התירו להביא סכין לשחיטת קרבן פסח ולהוציא קרבן מהר הבית ב"יד ניסן שחל להיות בשבת (פסחים ס"ד.; שם ס"ו.; משנה תורה, ה' קרבן פסח פ"א ה' י"ז-י"ט) ולא מצאו דרך לערב עירוב, וכן בסוכות היו מביאים מים לניסוך ממעיני השילוח ערב שבת לניסוך ביום שבת אע"פ שבאו לידי סיכון שמים יפסלו בלינה. הוא הדין לערבה שהיו מזקפים אותה על גבי מזבח בהושענה רבה שחלה להיות בשבת, ע"מ לא לטלטל ברשות הרבים (סוכה מ"ג.; שם מ"ח.; משנה תורה, ה' תמידים ומוספים פ"י, ה' ט'; שם ה' לולב פ"ז ה' כ"א-כ"ב) סימן שהיו סבורים שבירושלים לא הייתה אפשרות לערב עירוב.

לכן, קשה למי שסובר שרשות הרבים היא מקום שעוברים בו ס' ריבוא כל יום, והרצאה להקל צריך לדעת שהראשונים הסומכים על דעה זו לא מתנים שס' ריבוא יעברו בה כל יום. רא"ש פסק שרה"ר הוא מקום רחב ט"ז אמות ובוקעים בו רבים (רא"ש, עירובין, פ"א, ס' ח'). וזו גם דעת תוספות (שבת ס"ד: ד"ה רבי ענני ברבי ששון). רש"י סבר שרה"ר הוא מקום מפולש שיש בו דרך לס' ריבוא (ע"פ חידושי ר"ן על שבת ו: ד"ה כאן בזמן שהיו ישראל שרויים במדבר), או עיר שנכנסים בה שישים ריבוא (ע"פ חידושי ריטב"א; עירובין נ"ט, ד"ה עיר של יחיד). דעת הטור היא שרה"ר הינו מקום רחב ט"ז אמות, מפולש וס' ריבוא עוברים בו (טור או"ח ס' שמ"ה). לכן, על שומר נפשו להזהר מאוד מלטלטל בשבת במקומות שישנה רשות הרבים לפי הגדרות חכמים הנ"ל.

ענין מחיצות וצורת הפתח

ברוב מקומותינו המטלטלים סומכים על העירוב שכולו צורת הפתח וזו לא דעת כל הפוסקים. יש פוסקים שדרושים מחיצה ממש ע"מ לטלטל בתוכם (משנה תורה, ה' שבת פ' ט"ז, ה' ט"ז), צורת הפתח תועיל במקרה של פריצה במחיצות גדולה יותר מעשר אמות בתנאי שעומד מרובה על הפרוץ (משנה תורה, שם, ה' ט"ז, שו"ע או"ח שם, סעיף י'). בנוסף לזה, צורת הפתח שמועילה בקרן זוית אינה מוסכמת לכל הדעות (משנה תורה הלכות שבת פ' ט"ז ה' כ'; שם, פ' י"ז ה' ל"ה; רי"ף בשם רב האי גאון בדפי הרי"ף עירובין ב:).

ענין האנשים שאוסרים לטלטל

אם במקום שרוצים לערב בו גר נוכרי או מי שמחלל שבת בפרהסיא, אותו איש אוסר לשאר אנשי חצר לטלטל בו (משנה, עירובין, פ"ו, משנה א'; משנה תורה הלכות עירובין פ"ב ה' י'; טור או"ח ס' שפ"ב; שו"ע או"ח שם סעיף א'; גר"א שם; משנה ברורה שם; רא"ש עירובין פ"ו ס"א). אין שום צורך להאריך בעובדה שכמעט בכל יישובינו נמצאים אנשים האוסרים עלינו לטלטל. כל שכן שהם לא השכירו רשותם ע"מ להתיר לציבור שומרי שבת לטלטל בעריהם. מערבי עירובים שוכרים רשות מהמשטרה כדי להתגבר על בעיה זאת מפני שלמשטרה יש רשות להיכנס לכל בית ובית במקרים חריגים ע"פ צו בית משפט אע"פ שמשטרה אינה בעל הבית אמיתי ואין לה תפיסת יד בכל בית ובית וגם בית משפט הוא מוגבל בהוצאת צוים האלו. מעבר לכך למשטרה אין שום רשות להכנס לשגרירויות וקונסוליות (אפילו בשעת מלחמה לצה"ל אין רשות להכנס לכנסיות, כך שאי אפשר לדבר על השכרת רשות המועילה). דין השכרת רשות מבעל הבית נאמרה רק בהכשר לגוי שמשכיר ביתו לגוי אחר ויש לו תפיסת יד בבית המושכר או ששוכר לא נמצא והמשכיר יכול לסלק את השוכר בכל עת שיחפוץ (עירובין ס"ה.; דפי רי"ף י"ט.; משנה תורה ה' עירובין פ' ב' ה' י"ד; טור או"ח ס' שפ"ב; שו"ע או"ח ס' שפ"ב סעיף י"ח), בהעדר תנאים האלו השכרה ממשכיר אינה מועילה. ברור שהשכרת רשות נעשית ע"י מערבי עירובים לא עומדת בקנה אחד עם הדין הזה. בנוסף, מי שאינו מודה בתורה שבעל פה צריך לבטל רשות והשכרת רשות אינה מועילה במקרה שלו (עירובין ס"ח.; משנה תורה, ה' עירובים פ"ב, ה' ט"ז; וכן פסק הרי"ף; שו"ע או"ח ס' שפ"ה סעיף א'; גר"א שם; משנה ברורה שם) וביטול זה לא נעשה עד עתה.

מעבר להנ"ל בכל עיר ועיר ישנם גנים ציבוריים ושדות זרועות שגודלם עולה על בית סאתיים (1225 מ"ר בערך) ודינם ככרמלית לכל הדעות ואסור לטלטל בתוכם (עירובין כ"ג.; משנה תורה ה' שבת פט"ז ה' י'; טור או"ח ס' שני"ח; שו"ע או"ח שם סעיף ט'; גר"א שם; משנה ברורה שם; רא"ש עירובין פ"ב ס' ב'). וכאשר הם לא מוקפים אי אפשר לערב עירוב משום שרשות היחיד אז פרוצה לכרמלית.

אפילו כאשר קיימים כל התנאים הנ"ל כדי לערב עירוב ביישובים בעלי כמה כניסות יש להניח שיוור של בית אחת וחצר אחד בלא שיתוף היכן בני העיר לא יכלו לטלטל כדי שיהיה סימן היכר שטלטול בעיר הותר ע"י עירוב. (עירובין ס.; משנה תורה, ה' עירובין, פ"ה, ה' כ"א-כ"ב; שו"ע או"ח ס' שצ"ב סעיף א'; גר"א שם; משנה ברורה שם; וכן פסק הרי"ף).

סיכום הדברים

המקומות שבהם ניתן לטלטל בשבת הם מעטים ביותר כגון חלק מיישובים דתיים בישי"ע, חלק מבסיסי צה"ל, וכדומה. לכן, כל יהודי ירא דבר ה' יישמר מאוד פן ייכשל בחילול שבת ויביא חטאה על עצמו ועל כל עם ישראל שכעת זקוק לחסדי ה' מרובים.

אם בעקבות המאמר הזה לפחות יהודי אחד יפסיק לטלטל בשבת ויוצל מחטא ויזכה לעשות רצון הבורא ית"ש אשמח שמחה גדולה ואודה לה' א-לוהי ישראל על שנתן לי כוח ושכל ישר ומחשבות טהורות לגמור את המלאכה הזו.